

проф. Елена ЈОСИМОВСКА- проф. Јосип
ЈОСИМОВСКИ-проф. Верица ЈОСИМОВСКА

БОШНАЧКОТО МААЛО ВО ШТИП ДО И ПО БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ

Обично бива научните трудови со историска тематика да започнуваат со одбележување на некој датум или годишнина од некое или нечие постоење, но овој труд, за жал, одбележува долгогодишно непостоење. Станува збор за Бошначкото маало во Штип кое, речиси, не постои цел еден век. Не постојат и луѓето што биле негови современици. Тоа во толкава мерка не постои што и спомените за него се веќе одамна избришани. Го користиме терминот "избришани", а не избледени, затоа што ако ве поведе љубопитноста и се обидете да побарате одговор каде се наоѓало Бошначкото маало во Штип, од кој било штипјан-ец и на која било возраст, веднаш ќе се уверите дека тие спомени во потполност се избришани. Можеби постои уште понекој што одвај ќе се сети да ви каже што слушал од постарите за Бошнаците. За разлика од него и од времето кога нашите постари во нивните меѓусебни муабети ги употребувале зборовите бошначката цамија, бошначката чешма, бошначките бавчи, бошначкото школо итн., денешните Штипјани со големо изненадување ќе ве запрашаат: "зарем имало такво нешто во Штип".

И, како што рекол големиот Иво Андриќ дека не се случило она што не е запишано, за среќа едно љубопитно репортерско око визуелно го запишало и го овековечило.

Но, со малку поголем труд, може да се пронајдат и уште многу записи кои ќе не упатат на постоењето на бошначката заедница во Штип. Поголем дел од тие материјали успеавме да пронајдеме, но тоа никако не значи дека докрај се истражени сите извори. Сè уште постои простор, ако постои интерес, сето ова да се дополни.

Ние овде зборуваме за новоизграденото маало на бошнаците, но и тоа не треба да се сфати дека пред тоа во Штип и околните села немало Бошнаци, напротив, тие овде живееле многу поодамна. Дури цели села комплетно биле населени со Бошнаци, како што е примерот со с. Љуботен и Долани.

Судејки според написот во весникот Политика од 1928 година, кој на својата насловна страница објавува текст за Бошначкото маало од Штип, тоа било изградено 1908 година кога Младотурската влада започнала да населува муслимани од Босна во Штип и од околните села. Новоизграденото маало било лоцирано на самиот влез на градот на левиот брег на реката Брегалница во близина на "Фитијата", како што ја викаат штипјани црквата "Светите четириесет маченици". Во маалото биле изградени 40 куќи со по два влеза, значи живеалишта за 80 семејства. Ако секое семејство, под претпоставка, имало по 5 члена, се добива бројка од околу 400 жители. Но, како и да е, тоа не е реалната бројка.

Фитијата за цело време на Отоманското владеење била џамија. Поради тоа што била освоена го добила името фети-џамија, освоена џамија или џамија на освојувачот. Наоѓајќи се во непосредна близина на Бошначкото маало, добила ново име - Бошначка џамија, зашто во неа Бошнаците ги одржувале своите богослужби. Имале и свое училиште и во него учеле на босански јазик, имале и своја граматика, исто така, имале и свој вероучител.

Бошнаците од Штип и штипските села за време на Првата балканска војна избегале, напуштајќи ги своите домови, заедно со Турците кои во Штип дејствувале до 10 октомври 1912 г.

За време на Српско-бугарската војна во Штип цели маала биле тотално срушени. Истата судбина го снашла и Бошначкото маало, кадешто голем дел од куќите биле уништени. Во војната напoлно било уништено и опожарено и селото Љуботен, каде практично не останала ниту една бошначка куќа. Во тие години, а и во годините на Првата светска војна голем дел од Бошнаците заминале за Мала Азија. За тоа постојат и бројни документи од кои јасно се гледа колкав голем број бошнаци барале дозвола да се иселат во Мала Азија, дури има примери кога барање поднесуваат и по 400 - 500 семејства дневно.

По Првата светска војна голем дел од бошначките семејства што го напуштиле Штип започнале да се враќаат во своите домови. Но, претходно морале да бараат дозвола за враќање, што ја добивале од владата на кралството СХС.

Во периодот меѓу двете светски војни континуитетот на Бошнаците во Штип продолжил како муслиманска верска заедница. Не се користи повеќе националното име Бошнак, туку муслиман. Во овој период Бошнаците се деградирани на ниво на верска група.

Таа муслиманска заедница во Штип била добро организирана и се грижела за своите членови, помагајќи им на најсиромашните да преживеат. Имала сопствено училиште наречено муслиманска Школа во кое работеле како учители: Филип Митровиќ и Пулхерија Ѓорѓевичка и Асан ефенди-Османовиќ - вероучител. Во тоа време во штипската болница работел хирургот д-р Асим Куленовиќ, кој имал и своја приватна болница под името "Санаториум - Куленовиќ". Голем дел од муслиманите имале свои дуќани

и работилници. Меѓу старите Штипјани често се користела изреката: "Чувај си ги забите, оти ќе одиш кај Ферид Муфтиќ (сопственик на протетска ординација) па ќе ти стави кучешки". Со тоа сакале да ја потенцираат важноста да се чуваат забите, но во исто време и протетичарот останал да живее во секавањата за некогашен Штип. Имале и свое културно-уметничко друштво "Гајрет", формирано 1929 година.

Почетокот на Втората светска војна означил крај на Бошначкото живеење во Штип и оваа заедница веќе никогаш не била обновена.